

ПРЕЗЕНТАЦІЯ ДОСВІДУ ФАКУЛЬТЕТІВ

and similar papers at core.ac.uk

provided by Institutional Repository of Vadym Hetma

І МЕНЕДЖМЕНТУ

Антонюк Л. Л., директор Інституту вищої освіти,
професор кафедри міжнародної економіки

ДОСЛІДНИЦЬКІ ПРОГРАМИ ПОВНОГО ЦИКЛУ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ

Інформаційною базою для дослідження стали звіти спеціалізованих європейських та американських дослідницьких проєктів, Ради бакалаврських досліджень США, дослідницькі стратегії університетів світового класу та монографічні дослідження зарубіжних учених.

Дослідницька функція вищої освіти за останнє десятиліття істотно еволюціонувала. Сьогодні наукові дослідження визнаються важливою соціальною роллю університетів, причому йдеться не лише про традиційні дисципліни і наукові сфери, але й про міждисциплінарні та новітні напрямки досліджень. Дослідницька діяльність та фінансування наукових досліджень є джерелами високої конкурентоспроможності університетів. Дослідницькі програми повного циклу підготовки фахівців є основою дослідниць-

ких університетів, які включають у себе підготовку бакалаврів, магістрів та докторів філософії, а також включають і пост докторські дослідження.

Ми узагальнили та визначили основні характеристики притаманні дослідницьким програмам повного циклу підготовки фахівців:

по-перше, їх визначальний вплив на суспільний розвиток та формування інтелектуального капіталу нації та конкурентний статус університетів;

по-друге, переважна їх концентрація у дослідницьких університетах світового класу;

по-третє, орієнтація навчальних програм першого циклу на продовження навчання на магістерському та докторському рівнях; бакалавр не розглядається як випускна кваліфікація для дослідницьких університетів;

по-четверте, формування сучасної університетської інфраструктури для наукових досліджень;

по-п'яте, зростання попиту на навчання на дослідницьких програмах;

по-шосте, загострення конкуренції в підготовці науковців, зокрема дедалі більшого поширення набувають фінансування дослідницьких програми бакалаврського рівня в державних університетах.

Прикладом цього є надзвичайно велика увага країн ЄС до поглиблення наукових досліджень в університетах Європи. Наприкінці 2010 р. була представлена важлива ініціатива Європейського союзу «Інноваційний союз», у рамках стратегії «Європа 2020».

Суттєва частина ініціативи присвячена реформуванню вищої освіти і дослідницьких програм зокрема, включаючи:

— впровадження заходів щодо популяризації дослідницьких професій серед молоді;

— залучення до викладання в європейських університетах відомих іноземних професорів та відкриття доступу до дослідницьких програм талановитій молоді із-за кордону;

— покращення викладання природничих наук, а також модернізацію викладання наукових дисциплін;

— залучення бізнесу до розробки новітніх навчальних програм через створення так званих «альянсів знань».

Так, реформування дослідницьких програм є одним з підтверджень глибокого взаємозв'язку європейського простору вищої

освіти і європейського наукового простору як двох фундаментальних основ суспільства знань та основи утримання та нарощення високої конкурентоспроможності ЄС.

У США в лютому цього року теж проголошена нова інноваційна стратегія та основні 4 основні пріоритети — це наука, наука, наука, наука. Навіть у такій країні, яка має дослідницькі університети світового класу, основна увага у реформуванні вищої освіти приділяється науковій складовій. Найслабшою стороною університетської науки у США експерти вважають саме бакалаврат. Хоча у світі вони все ж залишаються незаперечними лідерами, про що свідчать оцінки європейських експертів. І тому не випадково створена Рада з досліджень бакалаврського рівня, яка розробляє рекомендації щодо розбудови ефективних дослідницьких програм, їх фінансування і представляє результати на Національній американській конференції з досліджень бакалаврського рівня. Глибока науково-дослідна робота бакалаврів сприяє як проведенню нових і перспективних досліджень студентами, так і ефективному оволодінню ними аналітичних та комунікаційних компетенцій на подальших циклах їх навчання.

Ми дослідили як організовують та проводять бакалаврські дослідження у Стенфорті, Массачусетсі, Кембріджі та ряду університетів США, Німеччини, Дані, Бельгії.

Спробуємо узагальнити деякі важливі особливості дослідницьких програм бакалаврського рівня:

- вони підтримуються спеціалізованими центральними університетськими чи факультетськими дослідницькими офісами;

- часто реалізуються у форматі дослідницьких літніх шкіл;

- значно орієнтовані на модель тісних міжособистісних комунікацій з науковим керівником у процесі навчальної діяльності;

- кінцевим результатом успішного виконання дослідницьких програм є підготовка та опублікування студентами наукових статей і поширення результатів власних досліджень;

- дослідницькі програми мають вагому фінансову підтримку із фондів пожертвувань, грантових програм тощо;

- завершується циклу бакалаврської підготовки здебільшого підготовкою та захистом дисертаційної роботи;

- залучення до розробки дослідницьких програм партнерів з бізнесу.

Існують 4 основні моделі залучення студентів бакалаврату (undergraduate students) у дослідження та науковий пошук:

Вважається, що критично важливим для розробки ефективних навчальних курсів і програм бакалаврського рівня є спосіб поєднання, комбінування між собою наведених на рисунку моделей залучення у дослідження та розвідки.

1) інформування та опанування студентами результатів сучасних досліджень з певної дисципліни (метод пізнання/навчання, керований дослідженнями — *research-led*).

Так, в університеті Лестера Велика Британія: від студентів, що претендують на отримання диплому з відзнакою, на останніх стадіях навчання очікується, що вони в курсі подій у конкретній галузі знань через ознайомлення з науковими статтями. Окремі дисципліни (модулі) на третьому курсі організовують «клуб обговорення (наукових) журналів певної дослідницької теми». Ключові компоненти вже першого року навчання структуровані таким чином, щоб готувати студентів до читання та написання як дослідників. Студенти навчаються структурувати науковий звіт, читати та оцінювати задані наукові публікації. Далі, вони мають увияти себе науковцями-

дослідниками, що зацікавлені у певній проблемі. У керованій наставником групі для дискусій вони розробляють план дослідження для вивчення проблеми, а потім індивідуально пишуть звіт, оснований на наданих даних;

2) розвиток у студентів дослідницьких навичок і методології (метод пізнання, орієнтований на дослідження — *research-oriented*).

Наприклад: Допомога студентам бакалаврського рівня розвинути їхні дослідницькі навички та вивчити методи досліджень є ключовим аспектом інтелектуальної подорожі студентів у сферу науки. Типовими моделями навчання, в яких особлива увага приділяється дослідницьким навичкам та методам, зокрема, на лекціях з курсу, практичних заняття, курсові роботи;

3) безпосереднє здійснення студентами досліджень і наукового пошуку (метод пізнання, що базується на дослідженнях — *research-based*).

Наприклад: Так, оригінальним є дослідження бакалаврів на основі наукового пошуку студентів попередніх років в Університетському коледжі Лондону (Велика Британія). У ряді дисциплін кожного року студенти отримують матеріали, що були підготовлені попередньою групою студентів, та вдосконалюють і доповнюють їх. Цей процес повторюється, доки не будуть підготовлені матеріали, які можна опублікувати. Це частина системи навчання, яка дозволяє студентам функціонувати як реальна, еволюціонуюча спільнота дослідників. Спочатку цей курс пропонувався студентам третього року навчання, зараз він буде відкритий і для студентів другого року навчання, що дозволить зацікавленим студентам продовжити свою роботу в межах випускної бакалаврської роботи на третьому курсі;

4) залучення студентів у дослідницькі дискусії, які базуються на науковому керівництві (*research-tutored*).

Наприклад: Так, в Університеті Аделаїде (Австралія) діє студентське групове робоче оцінювання на основі аналізу поточної статті у журналі. Цей інтерактивний мультимедійний проект у форматі «зроби сам» (він застосовується вже більше 10 років) для студентів-бакалаврів останнього курсу. Два-три студента працюють разом над аналізом (з використанням мультимедійних засобів) однієї зі статей з міжнародного журналу, досліджуючи і узагальнюючи текст, знайомлячись з цифрами, діаграмами, таблицями та різними додатковими анімаціями та додатковими матеріалами, які сьогодні часто доступні

з веб-сайту автора. Дуже важливою ознакою зв'язку дослідження-викладання є те, коли студенти мають розробити запитання до автора та надіслати його йому через електронну пошту. Як правило, автори відповідають позитивно на питання і іноді виникає цілий діалог.

Узагальнення дослідницьких стратегій конкурентних університетів дозволило виокремити ключові організаційні зміни для посилення наукової складової:

1. *Зробити засноване на дослідженнях навчання стандартом* — навчання базується на відкриттях, що скеровуються менторами (наставниками). Викладачі можуть навчатись від студентів, як студенти навчаються від викладачів.

2. *Створити перший курс навчання на основі досліджень* — перший рік університетського досвіду потребує надання нових стимулів для інтелектуального зростання та формування основ для заснованого на дослідженнях навчання та комунікації інформації та ідей.

3. *Будувати на фундаменті першого курсу* — досвід першого курсу має бути консолідований через поширення його засад на наступні роки. Засноване на дослідженнях навчання, досвід кооперації, написання та доповіді мають характеризувати університетську освіту як дослідницьку в цілому.

4. *Кульмінацією дослідницького навчання є досвід останнього року* — заключний семестр має концентруватись на основному проекті та використовувати в повній мірі дослідницькі та комунікаційні навички, отримані в попередні роки.

Університетські стратегії для поглиблення бакалаврських досліджень:

А. Розробляти підтримуючі інституційні стратегії та політики

1. Розробка стратегій з викладання, навчання і досліджень

2. Розробка підтримуючих інституційних рамок для навчальних планів і структур.

Наприклад, Університети переглядають структуру навчальних планів, наприклад, виділяють певний період року, коли студенти концентрують увагу лише на бакалаврському дослідницькому проекті. В інших випадках, бакалаврські дослідницькі проекти передбачені поза межами основного часу навчання — наприклад, улітку (під час Літніх дослідницьких додаткових навчальних програм) або тижневих інтенсивних курсів на канікулах. Наприклад, у Масачусетському технологічному інституті (США) 4 тижні перед початком 2-го семестру — це Період незалежних захо-

дів, під час якого студенти розробляють свій власний освітній план, проводять незалежні дослідження, а викладачі можуть запроваджувати інноваційні освітні експерименти як складову заходів для цього періоду.

3. Зв'язок бакалаврських досліджень з інституційною політикою працевлаштування.

Наприклад. Студенти-бакалаври можуть залучатись до зайнятості в межах університету: їх можуть брати на роботу для виконання різних завдань у галузі досліджень, як це є в багатьох університетах США. Наприклад, в Університеті Міссурі приблизно 40 % працівників (більше 540 осіб) — студенти (вони можуть бути частково і тимчасово зайняті).

В. Підтримувати поінформованість і досвід студентів про бакалаврські дослідження.

1. Початок бакалаврських досліджень з першого дня навчання студентів в університеті.

2. Підвищення поінформованості студентів про дослідження.

3. Відзначати бакалаврські дослідження.

Наприклад, у Великій Британії, як правило, визначається найкраща випускна дисертація, яка, береться до бібліотечного фонду. Крім того, нещодавно у Великій Британії засновано ряд інституційних та присвячених певним дисциплінам бакалаврських науково-дослідних журналів.

4. Надання підтримки та заохочення студентам, які проводять бакалаврські дослідження.

С. Забезпечувати інституційні практики підтримки бакалаврських досліджень

1. Забезпечення якості та інституційна оцінка процесів та політик підтримки студентів як дослідників.

2. Узгодження підтримки студентів з боку бібліотеки, інформаційних та комунікаційних технологічних послуг, лабораторій з потребами студентів, які проводять бакалаврські дослідження.

Д. Збільшувати поінформованість академічного персоналу та підтримку і мотивацію за участь у бакалаврських дослідженнях

1. Підвищення поінформованості академічного персоналу про бакалаврські дослідження.

Курси підвищення кваліфікації для нового викладацького персоналу у деяких університетах Великої Британії, наприклад, включають специфічні дисципліни про відносини між викладанням та дослідженням.

2. Надання підтримки академічному персоналу для професійного розвитку, для того щоб стимулювати їх брати участь у бакалаврських дослідженнях.

В Англії значну професійну підтримку викладачам надають «Центри переваги (відмінності, високих досягнень) у викладанні і навчанні» (Centres for Excellence in Teaching and Learning), сім з яких частково сфокусовані на бакалаврських дослідженнях.

3. Надання стимулів та винагород академічному персоналу для підтримки бакалаврських дослідженнях, особливо через планування навчального навантаження, прийняття на роботу у ВНЗ та на факультет, критерії призначення на посаду, оцінювання досягнень та процес кар'єрного розвитку.

Ми провели дослідження щодо організації та розвитку дослідницьких програм магістерського та докторського рівня.

На сьогодні сформувались загальні особливості дослідницьких програм магістерського та докторського рівня:

— Висока селективність у доборі кандидатів на докторські та магістерські програми.

— Поглиблення міжнародного співробітництва у підготовці магістрів та докторів наук.

— Забезпечення найвищої якості підготовки магістрів через англومовні магістерські програми.

— Виконання міждисциплінарних наукових досліджень за темою докторської дисертації.

— Диверсифікація докторських програм з переважанням структурованого підходу в межах докторських шкіл.

— Зростання джерел фінансування докторських програм та докторантів за професійним спрямуванням.

— Спільне координування дослідницьких програм з представниками бізнесу.

Я представляю наукову школу, яка на сьогодні сформувалась на факультеті міжнародної економіки та менеджменту і налічує 22 доктори наук та понад 70 кандидатів економічних наук, більша половина з яких захистились на докторській спеціалізованій вченій раді. Фундаментальний характер наукових досліджень учених факультету, визнання їхніх заслуг на національному та міжнародному рівні дозволяє у повній мірі нарощувати та поглиблювати науково-дослідну роботу. Хочу відмітити найбільш яскраві результати яких удалось досягнути:

- це міжнародна монографія, яка отримала високу оцінку в Європі і признана найкращою економічною працею в Польщі;

- двомовний науковий журнал «Міжнародна економічна політика», який присвячує спеціальні номери для кращих публікацій молодих учених;

- серія майстер-класів, які проводяться бізнес-партнерами та іноземними професорами для наших студентів;

- гранти та стипендії, отримують наші кращі студенти для навчання в іноземних університетах, серед яких і Гарвард (студентка 5-го курсу Світлана Покрасьон).

І накінець, останнє вагоме визнання рівня магістерської дисертаційної роботи, що була представлена 25 березня року в Інституті економічної географії при університеті імені Лейбніца м. Ганновер аспірантки 1-го курсу Д. Звіргідзе на тему «Стратегічні напрямки підвищення рівня міжнародної конкурентоспроможності регіонів України». Директор центру поділився позитивним враженням від магістерської роботи Звіргідзе. «Пані Звіргідзе продемонструвала теоретичну базу, що застосовувалась під час дослідження, методологію оцінки міжнародної регіональної конкурентоспроможності регіонів України відповідно до методології Світового банку, оцінку наукового та інноваційного потенціалу регіонів України, кластерну модель підвищення рівня української регіональної конкурентоспроможності та запропоновані шляхи посилення конкурентоспроможності в контексті відображення інноваційного регіонального розвитку України.

Ми хотіли б висловити нашу глибоку повагу до наукових досліджень, що проводяться факультетом міжнародної економіки Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана з такими високоталановитими науковими кадрами, як Дарина Звіргідзе. Ми усвідомлюємо вибір цієї теми в сучасних умовах міжнародного впливу та її особливу актуальність для подальшого економічного розвитку України. Методології та техніки, використані у магістерському проєкті пані Звіргідзе, дуже добре продумані та відповідають міжнародним європейським стандартам емпіричних та якісних наукових робіт. Ми високо цінуємо рівень практичного застосування рекомендацій, приведений у завершальній частині магістерської роботи для уряду України. Більше того, ми ради підтвердити високий рівень та старанність наукового дослідження, ґрунтовність його висновків та роль у побудові відносин між Україною та ЄС».